

ME-018

Seat No. _____

B. Ed. (Part - I) Examination

March / April – 2003

Methods of Teaching

Paper - V (Old) Paper - VI (New)

[A] (1) : Gujarati Method

[B] (2) : Hindi Method

[C] (3) : English Method

[D] (4) : Sanskrit Method

[E] (7) : Mathematic Method

[F] (8) : Science Method

[G] (12) : Economics Method

[H] (14) : Commerce Method

[I] (15) : Elements of Accountancy Method

[J] (25) : Social Studies Method

Time : Hours]

[Total Marks :

- સૂચના : (૧) તમે પસંદ કરેલ બે શાળા વિષયોનાં જ ઉત્તર આપો.
(૨) બંને વિષયોના ઉત્તર અલગ ઉત્તરવહીઓમાં જ લખવા.
(૩) દરેક વિષયના ત્રણેય પ્રશ્નો ફરજિયાત છે. વિકલ્પો આંતરિક છે.
(૪) જમણી બાજુએ છાપેલા અંક પ્રશ્નના પૂરા ગુણ દર્શાવે છે.
(૫) બિન જરૂરી લાંબા જવાબ ક્ષતિ લેખાશે.

- Instructions :** (1) Answer any **two** school subjects selected by you.
(2) Answer to the subjects should be written in **separate** answer-books.
(3) All the **three** questions in each subject are **compulsory** options are internal.
(4) Figures to the **right** indicate **full** marks of the question.
(5) Undue lengthy answer will be considered a discredit.

[A] (1) : Gujarati Method

- ૧ નીચે આપેલ પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે ચાર પ્રશ્નોના ઉત્તર સવિસ્તર આપો : ૨૪
- (ક) વ્યાકરણ શિક્ષણને રસમય બનાવવા ભાષાશિક્ષકે કયા કયા ઉપાયો કરવા જોઈએ ?
- (ખ) ભાષાના પાયાગત કૌશલ્યોનો ઉલ્લેખ કરી ટૂંક નોંધ તૈયાર કરો.
- (ગ) “ભીંતપત્રો શાળાને બોલતી કરે છે.” વિધાનની વિગતે ચર્ચા કરો.
- (ઘ) ગદ્યપાઠના મુખ્ય સામાન્ય હેતુઓ જણાવી કોઈ એક સામાન્ય હેતુના વિશિષ્ટ હેતુઓ નોંધો.
- (ચ) ધોરણ-૧૦ પછી વિદ્યાર્થીઓમાં અપેક્ષિત ભાષાકીય સિદ્ધિ હાંસલ થઈ તે કઈ રીતે જાણી શકાય ?
- (છ) ભાવાત્મક ક્ષેત્રના હેતુઓ અને જ્ઞાનાત્મક ક્ષેત્રના હેતુઓ એટલે શું ? સવિસ્તર સમજાવો.
- (જ) ટૂંક નોંધ લખો : જૂથ ચર્ચા પદ્ધતિ અને તેની અજમાયશના તબક્કા.
- ૨ (ક) વિદ્યાર્થીની સર્જનાત્મક અભિવ્યક્તિના વિકાસ માટે ભાષાશિક્ષણ વિવિધ સાહિત્યિક પ્રવૃત્તિઓના આયોજન દ્વારા શી રીતે ઉપકારક બની શકે ? વિગતે સમજાવો. ૮
- (ખ) “કાવ્યશિક્ષણ એ કળા છે.” આ વિધાનની સાબિતી આપતી દલીલો કરો અને કાવ્યશિક્ષણ સમયે શિક્ષકે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો વિષે વિસ્તારપૂર્વક નોંધ તૈયાર કરો. ૮

અથવા

- ૨ (ક) ટૂંક નોંધ લખો : ગદ્યશિક્ષણનું આયોજન. ૪
- (ખ) શૈક્ષણિક સાધનોની ઉપયોગિતા અને મહત્ત્વ ચર્ચો. ૪
- (ગ) નિરીક્ષિત અભ્યાસ પદ્ધતિ એટલે શું ? ઉદાહરણ સાથે નોંધ તૈયાર કરો. ૪
- (ઘ) સ્વાધ્યાય પદ્ધતિનું મહત્ત્વ સ્પષ્ટ કરી સ્વાધ્યાયની રચના કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો જણાવો. ૪
- ૩ નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો : ૧૦
- (૧) વિદ્યાર્થીઓના ઉચ્ચારદોષના ઓછામાં ઓછા ચાર કારણો આપો.
- (૨) નિબંધ પ્રકારના પ્રશ્નોની ઓછી જણાતી વિશ્વસનીયતા માટે બે દલીલો કરો.
- (૩) જોડણી સુધારણા માટેની ચાર પ્રયુક્તિઓ જણાવો.
- (૪) આદર્શ પ્રશ્નપત્રની રચના માટેનાં ત્રણ પરિમાણો જણાવો.
- (૫) સારા પાઠ્યપુસ્તકનાં લક્ષણો જણાવો.

[B] (2) : Hindi Method

- ૧ નિમ્નલિખિત પ્રશ્નોં મેં સે કિન્હીં ચાર કે ઉત્તર કરીબ ૧૫૦ શબ્દોં મેં લિખેં : ૨૪
- (ક) માધ્યમિક કક્ષા મેં હિન્દી નિબંધ લેખન કે સામાન્ય તથા વિશિષ્ટ હેતુ લિખેં ।
- (ખ) અચ્છે હિન્દી-કાવ્ય શિક્ષક બનને કે લિખે કિન ગુણોં કા વિકાસ અનિવાર્ય હૈ ?
- (ગ) હિન્દી રાષ્ટ્રભાષા દેશ કી ભાવાત્મક લાને મેં કિસ પ્રકાર સહાયક બન સકતી હૈ ?

- (घ) 'स्पष्टीकरण कौशल्य' का एक हिन्दी पाठ आयोजन लिखें ।
- (च) विद्यार्थियों के अक्षर सुधारने के लिए आप क्या प्रयत्न करेंगे ?
- (छ) भाषा के लक्षण बतलाएँ ।
- (ज) विद्यार्थियों के उच्चारण-दोष सुधारने के उपाय बतलाइए ।
- २ (अ) हिन्दी भाषा शिक्षा में विद्यार्थियों को किन-किन शैक्षणिक साधनों का उपयोग करना चाहिए ? तथा साधनों का उपयोग करते समय किन बातों का ख्याल रखना चाहिए ? ८
- (ब) अहिन्दीभाषी विद्यार्थियों की हिन्दी बोलने में बहुधा कौन-सी भूलें होती हैं ? उन्हें सुधारने के लिए आप क्या उपाय करेंगे ? ८
- अथवा**
- २ (त) पाठ्यपुस्तक के आन्तरिक स्वरूप की चर्चा आदर्श मापदण्डों को ख्याल में रखकर करो । १६
- (थ) भाषा शिक्षा के सिद्धांतों की संक्षेप में चर्चा करो ।
- (द) हिन्दी भाषा-कक्ष को आप किस प्रकार तैयार करेंगे ?
- (ध) व्याकरण शिक्षा को रोचक बनाने के लिए आप क्या उपाय करेंगे ?
- ३ सभी प्रश्नों की संक्षेप में चर्चा करो : १०
- (प) अनुलेखन तथा श्रुतलेखन का अंतर समझाओ ।
- (फ) किसी एक पाठ का श्यामपट कार्य का नमूना प्रस्तुत करो ।

- (ब) हिन्दी के सुधार तथा प्रचार के लिए नियुक्त दो समितियों के नाम लिखों ।
- (भ) कवि सम्मेलन में बुलाए जा सकें, ऐसे हिन्दी के चार कवियों के नाम लिखो ।
- (म) देवनागरी लिपि की चार विशेषताएँ लिखो ।

[C] (3) : English Method

1 Answer to the point any four of the following questions : 24

- (a) Which activities would you like to suggest to improve the spoken English of the secondary school pupils ?
- (b) How will you form and develop the habit of using dictionary in your pupils ?
- (c) What are the expected competencies and qualities of an ideal teacher of English ?
- (d) What is the importance of oral work in teaching of English ? How will you make it effective ?
- (e) What are the reasons for fall in the standard of English in Gujarat ?
- (f) How does Inductive Method differ from Deductive Method ? Explain with illustrations.
- (g) Describe the steps of teaching a poem and enlist four specific objectives of it.

- 2** Write the answer of (a) (b) **OR** (a) (b) (c) (d) : **16**
- (a) Evaluate critically the English Text-book of Std. IX **8**
in the light of characteristics of a good text-book of English.
- (b) What precautions will you take while you select, **8**
prepare and use various teaching aids ?

OR

- 2** (a) Differentiate between the teaching of poetry and **4**
teaching of prose lesson in secondary standard.
- (b) What is the significance of the communicative **4**
approach in teaching English ?
- (c) What do you mean by Methods of Teaching Reading ? **4**
Explain any one method in detail.
- (d) Discuss the merits and demerits of Direct Method. **4**
- 3** Answer the following questions in brief : **10**
- (a) State four psychological principles of language learning.
- (b) Which four activities will you organize to develop the reading skill ?
- (c) Suggest any four language games to improve spelling.
- (d) Suggest four class-room situations to drill any Gr. structure in Std. VIII while teaching English language.
- (e) State four activities to improve pronunciation of the secondary school pupils.

[D] (4) : Sanskrit Method

૧ નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે ચાર પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર લખો : ૨૪

1 Answer in detail any four questions of the following : 24

(ક) સંસ્કૃતમાં કંઠસ્થીકરણનું મહત્ત્વ જણાવો.

(a) State the importance of memorization in Sanskrit.

(ખ) સંસ્કૃતમાં સંધિ શીખવવા માટે તમારા વર્ગમાં તમે કઈ રીત અજમાવશો ?

(b) Which method will you adopt to teach Sanskrit 'સંધિ' in your class-room ?

(ગ) સંસ્કૃત પદ્યશિક્ષણ ગદ્યશિક્ષણથી કેવી રીતે જુદું પડે છે ? ધો. ૮નું એક સુભાષિત લઈ તેને શીખવવાની પ્રવિધિ વર્ણવો.

(c) How does the teaching of poetry in Sanskrit differ from that of prose ? Describe the process of teaching સુભાષિત selecting from Std. VIII.

(ઘ) પ્રત્યક્ષ પદ્ધતિ દ્વારા સંસ્કૃત શીખવવામાં નડતા અવરોધો જણાવો.

(d) State the obstacles encountered while teaching Sanskrit through Direct Method.

(ચ) સંસ્કૃતમાં થતા વિદ્યાર્થીઓનાં અશુદ્ધ ઉચ્ચારણોને સુધારવા તમે કયા પ્રયત્નો કરશો ?

(e) What attempt will you make to improve the incorrect pronunciations of students in Sanskrit ?

(છ) સંસ્કૃતમાં નીચેનાં અપરિચિત શબ્દો શીખવવા તમે કઈ પ્રયુક્તિઓ અજમાવશો ?

મહીપતિ, નીલકળ્ઠઃ, પ્રાસાદ

(f) Which techniques will you adopt to teach the unfamiliar words :

(૧) મહીપતિ (૨) નીલકળ્ઠઃ (૩) પ્રાસાદ.

(જ) તમારા મતે સંસ્કૃત ભાષાનું શિક્ષણ કયા ધોરણથી શરૂ થવું જોઈએ ? શાથી ?

(g) According to your opinion from what standard the teaching of Sanskrit should be started ? Why ?

૨ (ક) દૃશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનો દ્વારા સંસ્કૃત શિક્ષણને રસપ્રદ અને અસરકારક કેવી રીતે બનાવી શકાય ? સોદાહરણ સમજાવો. ૮

2 (a) How can the teaching of Sanskrit be made interesting and effective with the help of various audio-visual aids ? Explain it by giving illustration. 8

(ખ) ભાષા શિક્ષણના સિદ્ધાંતો જણાવી તેઓનો વિનિયોગ સંસ્કૃત શિક્ષણ પદ્ધતિમાં કેવી રીતે કરશો ? ૮

(b) What are the principles of the language teaching ? How will you apply them in Sanskrit teaching ? 8

અથવા / OR

- ૨ (ક) સંસ્કૃત શિક્ષણની પદ્ધતિઓનાં નામ જણાવો. કોઈ પણ એક પદ્ધતિનાં લક્ષણો જણાવો. ૪
- 2 (a) Name the methods of teaching Sanskrit. Give the characteristics of any one method. 4**
- (ખ) સંસ્કૃતમાં આદર્શવાંચન કરતાં તમે શું શું ધ્યાન રાખશો ? ૪
- (b) What points will you remember while presenting model-reading in Sanskrit ? 4**
- (ગ) સંસ્કૃત શિક્ષણના પ્રાચીન અને અર્વાચીન હેતુઓ વચ્ચેનો ભેદ જણાવો. ૪
- (c) State the difference of old and new objectives in Sanskrit ? 4**
- (ઘ) કાર્યક્ષમ સંસ્કૃત શિક્ષકની વ્યાવસાયિક ક્ષમતા કેવી હોવી જોઈએ ? ૪
- (d) What should be the professional equipment of an efficient Sanskrit teacher ? 4**
- ૩ માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો : ૧૦
- 3 Answer the following questions : 10**
- (ક) આદર્શ પાઠ્યપુસ્તકનાં લક્ષણો જણાવો.
- (a) State the characteristics of an ideal text-book of Sanskrit.**
- (ખ) સંસ્કૃતમાં ધો. ૮નો એક એકમ પસંદ કરી, ત્રણ અનાત્મલક્ષી કસોટીઓ તૈયાર કરો.
- (b) Select the unit of Std. VIII in Sanskrit and prepare three objective type tests.**

- (ગ) સંસ્કૃત ભાષા દ્વારા ભાવાત્મક ઐક્ય શી રીતે સાધી શકાય ?
- (c) How can emotional integration be achieved through Sanskrit language ?
- (ઘ) સંસ્કૃત અભ્યાસક્રમનાં કોઈ પણ બે મૂળભૂત સિદ્ધાંતો જણાવો.
- (d) State any two basic principles of Sanskrit curriculum.
- (ચ) સંસ્કૃત ખંડનું શૈક્ષણિક મહત્ત્વ સમજાવો.
- (e) Explain the educational importance of Sanskrit room.

[E] (7) : Mathematic Method

- ૧ નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે ચાર પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર આપો : ૨૪
- (ક) આગમન પદ્ધતિ અને નિગમન પદ્ધતિ ઉદાહરણ આપી સમજાવો.
- (ખ) ગણિત શિક્ષણના ઉપયોગિતા મૂલ્યની ચર્ચા કરો.
- (ગ) ગણિત શિક્ષણમાં દૃઢીકરણ અને વિહંગાવલોકન કાર્યનું મહત્ત્વ ઉદાહરણ આપી જણાવો.
- (ઘ) ગણિતનો કોઈ એક એકમ પસંદ કરી ૨૫ (પચ્ચીસ) ગુણનું પ્રશ્નપત્ર તૈયાર કરવા માટેની બ્લ્યૂપ્રિન્ટ લખો.
- (ચ) ગણિત મંડળની પ્રવૃત્તિઓનું વર્ણન કરો.
- (છ) ગણિત શિક્ષણમાં શૈક્ષણિક સાધનોના મહત્ત્વની ચર્ચા કરો.
- (જ) દાર્શનિક પદ્ધતિ એટલે શું ? તેના ગુણદોષની ચર્ચા કરો.

- ૨ (અ) અનુબંધ એટલે શું ? નીચેના વિષયોનો અનુબંધ ઉદાહરણ આપી સમજાવો : ૮
- (૧) ગણિત અને ભૂગોળ
- (૨) ગણિત અને વિજ્ઞાન
- શિક્ષણમાં અનુબંધનું મહત્ત્વ સમજાવો.
- (બ) ધોરણ-૯ ગણિતમાંથી એક એકમ પસંદ કરી, નીચેના મુદ્દા માટે પાઠ આયોજન બનાવો : ૮
- (૧) વિશિષ્ટ હેતુઓ
- (૨) શૈક્ષણિક મુદ્દા
- (૩) શિક્ષકની પ્રવૃત્તિઓ
- (૪) સ્વાધ્યાય.

અથવા

- ૨ (અ) ગણિતના પાઠ્યપુસ્તકના મૂલ્યાંકન માટે કયા કયા મુદ્દાઓ ધ્યાનમાં રાખશો તેની ચર્ચા કરો. ૪
- (બ) ગણિતમાં નિદાન કસોટીની રચના માટેનાં સોપાનો જણાવો. ૪
- (ક) ગણિત શિક્ષણમાં ચાર્ટ, મોડેલનું મહત્ત્વ જણાવો. ૪
- (ડ) ગણિતમાં મૌખિક કાર્યનું મહત્ત્વ સમજાવો. ૪
- ૩ માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર આપો : ૧૦
- (અ) ધોરણ ૧૦ના ગણિતના અભ્યાસક્રમની ગમે તે ચાર વિશેષતા જણાવો.
- (બ) ગણિત શિક્ષણમાં પૃથક્કરણ પદ્ધતિના બે-બે ગુણદોષ જણાવો.

- (ક) ગણિતની સારી શિક્ષકપોથીનાં ચાર લક્ષણો જણાવો.
- (ડ) તમારા વિદ્યાર્થીઓ માટે ગણિત શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવા માટે ચાર બાબતો જણાવો.
- (ઈ) “વિદ્યાર્થીઓ ગણિતશાસ્ત્રમાં સમજ પ્રાપ્ત કરે.” - આ સામાન્ય હેતુના બે વિશિષ્ટ હેતુઓ લખો.

ENGLISH VERSION

[E] (7) : Mathematic Method

1 Answer any **four** of the following : **24**

- (a) Explain inductive deductive method with the help of examples.
- (b) Discuss the utilitarian value of teaching in Mathematics.
- (c) Explain the importance of drill and review work with examples in Mathematics.
- (d) Selecting any one unit of Mathematics prepare a blueprint for setting a question paper of 25 marks.
- (e) Describe activities of Mathematics club.
- (f) Discuss the importance of teaching aids for teaching in Mathematics.
- (g) What is demonstration method ? Discuss the merits and demerits of demonstration method in Mathematics.

- 2** (a) What is correlation ? Explain with examples the correlation of following subjects : **8**
- (1) Maths and Geography
 - (2) Maths and Science
- Explain the importance of correlation in teaching.
- (b) Selecting a unit from the curriculum of Maths Standard IX, draw a lesson plan for the following heads : **8**
- (1) Specific objectives
 - (2) Teaching points
 - (3) Teacher's activities
 - (4) Assignment.

OR

- 2** (a) Discuss which points will you keep in your mind for the evaluation of Maths text books. **4**
- (b) State the steps for construction of diagnostic test in Mathematics. **4**
- (c) Mention the importance of charts and models in the teaching of Mathematics. **4**
- (d) Explain the importance of oral work in Mathematics. **4**
- 3** Answer the following questions : **10**
- (a) State the four characteristics of the syllabus of Mathematics grade X.

- (b) State the two merits and two demerits of analytic method in Mathematics.
- (c) Give four characteristics of a good Mathematics hand book.
- (d) How will you make the teaching of Mathematics interesting in your students ?
- (e) "Students acquire understanding in Mathematics."
Write two specific objective of the general objective.

[F] (8) : Science Method

- ૧ નીચે આપેલા પ્રશ્નોમાંથી ગમે તે ચાર પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર આપો : ૨૪
- (ક) વિજ્ઞાન શિક્ષણમાં અનુબંધ એટલે શું ? વિજ્ઞાન શિક્ષણનો ગણિત તેમજ ભૂગોળ સાથેનો અનુબંધ ઉદાહરણો આપીને સમજાવો.
 - (ખ) 'વિદ્યાર્થીઓ વિજ્ઞાનના વિષયમાં કેટલાંક કૌશલ્યો પ્રાપ્ત કરે.' આ સામાન્ય હેતુનાં વર્તન પરિવર્તનો ઉદાહરણો આપીને સમજાવો.
 - (ગ) તમે તમારી શાળામાં વિજ્ઞાનખંડની સજાવટ કેવી રીતે કરશો ?
 - (ઘ) વિજ્ઞાન મંડળની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ જણાવો.
 - (ચ) હસ્ત બનાવટનાં સાધનો એટલે શું ? તેમનું શૈક્ષણિક મૂલ્ય સમજાવો.
 - (છ) ક્ષેત્ર પર્યટનનું આયોજન કરતી વખતે તમે કઈ કઈ બાબતો ધ્યાનમાં લેશો.
 - (જ) સકેન્દ્રિય પદ્ધતિના ગુણદોષ જણાવો.

- ૨ (અ) પ્રોજેક્ટ એટલે શું ? પ્રોજેક્ટ પદ્ધતિનાં ક્રમિક સોપાનો વર્ણવો. ૮
આ પદ્ધતિની મર્યાદાઓ પણ જણાવો.
- (બ) ધોરણ-૮ના વિજ્ઞાનના પાઠ્યપુસ્તકમાંથી કોઈ એક એકમ પસંદ કરી તેને ૮
માટે ૨૫ ગુણની એકમ કસોટીની રચના કરો. ત્રિપરિમાણદર્શી સારણી
સહિત તેની સમજ આપો.

અથવા

- ૨ નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો :
- (અ) વિજ્ઞાન શિક્ષણમાં આકાશદર્શનની અગત્ય જણાવો તેમજ આકાશદર્શનનો ૪
કાર્યક્રમ સફળ બનાવવા માટે તમે શી કાળજી લેશો તે વર્ણવો.
- (બ) ધોરણ-૧૦નો વિજ્ઞાનનો કોઈ એક એકમ પસંદ કરી નીચેના મુદ્દાઓને ૪
અનુલક્ષીને પાઠ આયોજન નોંધ તૈયાર કરો :
- (૧) વિશિષ્ટ હેતુઓ
- (૨) શિક્ષકની પ્રવૃત્તિઓ અને વિદ્યાર્થીની પ્રવૃત્તિઓ.
- (ક) નવા વિજ્ઞાન શિક્ષક માટે હસ્તપોથીનું મહત્વ સમજાવો. ૪
- (ડ) નીચેના મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં રાખીને સારા પાઠ્યપુસ્તક અંગે ચર્ચા કરો : ૪
- (૧) બાહ્ય લક્ષણો
- (૨) વિષયવસ્તુની રજૂઆત
- (૩) આકૃતિઓ.

- ૩ નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ આપો : ૧૦
- (૧) સારી ચાક ફલક નોંધની ચાર લાક્ષણિકતાઓ લખો.
- (૨) જીવશાસ્ત્ર અને ખગોળશાસ્ત્રના બે બે વૈજ્ઞાનિકોનાં નામ લખો.
- (૩) વિજ્ઞાન શિક્ષણના વિસ્તૃત ધ્યેયો જણાવી ગમે તે એક ધ્યેય અતિ સંક્ષિપ્તમાં
સમજાવો.
- (૪) 'ચુંબકત્વ' પાઠનો અસરકારક પ્રારંભ કરવા માટે કોઈ પણ બે પ્રયુક્તિઓ
સૂચવો.
- (૫) શાળામાં માછલીઘર હોવાની જરૂરિયાત દર્શાવતા ચાર મુદ્દા લખો.

ENGLISH VERSION

[F] (8) : Science Method

- 1** Answer to the point any **four** of the following : **24**
- (a) What is correlation in the teaching of Science ? Describe with illustrations the correlation of Science with Mathematics and Geography.
 - (b) 'The students may acquire some skills in the subject of Science.' Explain with illustrations the behavioural changes for this general objectives.
 - (c) How will you equip a Science laboratory in your school ?
 - (d) State different activities of a Science Club.
 - (e) What are improvised aids ? Explain their educational value.
 - (f) Which points will you bear in your mind while planning the field trip ?
 - (g) State the merits and demerits of concentric method.
- 2** (a) What is a project ? Describe the successive steps of a project method and state its advantages and limitations. **8**
- (b) Construct a unit test bearing 25 marks on any unit selected from the Science of Std. VIII. Explain it with the help of a blueprint. **8**

OR

- 2** Answer the following questions : **4**
- (a) State the importance of the sky-observation in the teaching of Science. What care will you take to make this programme successful ? **4**
- (b) Prepare a lesson plan by selecting any topic of Science from Std. X with reference to the following points : **4**
- (1) Specific objectives
- (2) Teacher's activities and student's activities.
- (c) State the importance of a teacher's handbook for a new Science teacher. **4**
- (d) Discuss about a good text-book bearing in your mind the following points : **4**
- (1) External characteristics
- (2) Presentation of the content and
- (3) Figures.
- 3** Answer the following questions : **10**
- (1) State four characteristics of a good chalk-board summary.
- (2) State the names of the scientists of biology and astrology two each.
- (3) State the broad aims of the teaching of Science and explain in brief any one of them.
- (4) State any two techniques for the effective beginning of the lesson 'Magnetism'.
- (5) Write any four points that state the need of an aquarium in the school.

[G] (12) : Economics Method

- ૧ નીચેનામાંથી ગમે તે ચાર પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર આપો : ૨૪
- (ક) તમારી શાળામાં સ્થાપવામાં આવેલ અર્થશાસ્ત્ર મંડળમાં તમે કઈ કઈ પ્રવૃત્તિઓ કરશો ?
- (ખ) સ્વાધ્યાય પદ્ધતિના લાભા-લાભ જણાવો.
- (ગ) અર્થશાસ્ત્રની ધન સંબંધી અને કલ્યાણ સંબંધી બે-બે વ્યાખ્યા આપી તેની સમજૂતી આપો.
- (ઘ) અર્થશાસ્ત્રના શિક્ષણમાં ઉપયોગી સામાયિકો અને સંદર્ભ ગ્રંથોની યાદી તૈયાર કરો.
- (ચ) અર્થશાસ્ત્ર વિજ્ઞાન છે કે કલા ? બંને ? શા માટે ?
- (છ) અનુબંધ એટલે શું ? અર્થશાસ્ત્ર વિષયનો ગણિતશાસ્ત્ર અને સમાજવિદ્યા સાથે અનુબંધ કેવી રીતે સ્થાપી શકાય ?
- (જ) ધો. ૧૧ના અર્થશાસ્ત્રના પાઠ્યપુસ્તકના ગુણ-દોષ જણાવો.
- ૨ (અ) અર્થશાસ્ત્રના વિષય શિક્ષક અંગે નીચેના મુદ્દા ધ્યાનમાં લઈ નોંધ તૈયાર કરો : ૮
- (૧) લાયકાત
- (૨) તાલીમ
- (૩) ગુણ.

- (બ) ધો. ૧૧નો એક એકમ પસંદ કરી તે શીખવવા એક આયોજન નોંધ ૮
નીચેના મુદ્દાઓને અનુલક્ષીને તૈયાર કરો :
- (૧) વિશિષ્ટ હેતુઓ
- (૨) શિક્ષક - વિદ્યાર્થીની પ્રવૃત્તિ
- (૩) કા. પા. નોંધ.

અથવા

- ૨ (ક) પ્રોજેક્ટ પદ્ધતિનું મહત્ત્વ જણાવો. ૪
- (ખ) “વિ.ઓ અર્થશાસ્ત્ર વિષયમાં કૌશલ્ય કેળવે” આ સામાન્ય હેતુના ૪
વિશિષ્ટ હેતુઓ જણાવો.
- (ગ) તમે તમારી શાળામાં અર્થશાસ્ત્રના ખંડની સજાવટ કેવી રીતે કરશો ? ૪
- (ઘ) કથન પદ્ધતિનો અસરકારક ઉપયોગ અર્થશાસ્ત્ર શિક્ષણમાં કેવી રીતે કરશો ? ૪
- ૩ નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર આપો : ૧૦
- (ક) અર્થશાસ્ત્ર શિક્ષણના વિવિધ ધ્યેયો જણાવો.
- (ખ) આર્થિક નાગરિકતા એટલે શું ?
- (ગ) ધો. ૧૨ના અર્થશાસ્ત્રના પાઠ્યપુસ્તક પર આધારિત કોઈ એક એકમ પર
અનાત્મલક્ષી કસોટીની રચના કરો.
- (ઘ) અર્થશાસ્ત્રના શિક્ષણમાં ઉપયોગી શૈક્ષણિક ઉપકરણો જણાવો.
- (ચ) પ્રોજેક્ટ પદ્ધતિનાં સોપાનો જણાવો.

ENGLISH VERSION

[G] (12) : Economics Method

- 1** Answer to the point any **four** of the following questions : **24**
- (a) What activities will you conduct under auspices of 'economics club' established in your school ?
 - (b) State the merits and demerits of assignment method.
 - (c) Give any two definitions of wealth and welfare economy and explain its.
 - (d) Prepare a list of useful magazines and reference books for teaching economics.
 - (e) Is economics a Science or an art ? or both ? Why ?
 - (f) What is correlation ? How can you correlate economics with Mathematics and social studies ?
 - (g) State the merits and demerits of present text-book of economics for Std. XI.
- 2** (a) Prepare a note on the subject teacher for economics **8**
keeping the following points in view :
- (i) Qualifications
 - (ii) Training
 - (iii) Qualities.

- (b) Select any one unit for Std. 11 and prepare a lesson plan reference to the following points in view : **8**
- (i) Specific objectives
 - (ii) Teacher - students activities
 - (iii) B. B. work.

OR

- 2** (a) State the importance of project method. **4**
- (b) State specific objectives of General objective : **4**
"The pupils may develop skills in the subject of economics."
- (c) How will you decorate the economics room in your school ? **4**
- (d) How will you use a lecture method effectively in teaching economics ? **4**
- 3** Answer the following questions as directed : **10**
- (a) State various goals of teaching economics.
 - (b) What is economics citizenship ?
 - (c) Prepare any one objective type test on the unit based on the economics text-book of Std. 12.
 - (d) State the useful teaching aids in teaching economics.
 - (e) State the steps of project method.

[H] (14) : Commerce Method

- ૧ નીચેનામાંથી ગમે તે ચારના મુદ્દાસર ઉત્તર લખો : ૨૪
- (૧) વાણિજ્ય, વેપાર અને ધંધાનો અર્થ સ્પષ્ટ કરો.
- (૨) વાણિજ્ય શિક્ષણના ચાર ધ્યેયો જણાવો.
- (૩) વાણિજ્ય અને અર્થશાસ્ત્રનો અનુબંધ સ્પષ્ટ કરો.
- (૪) વાણિજ્ય શિક્ષણમાં સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ જણાવો.
- (૫) વાણિજ્ય શિક્ષણમાં ટેપ રેકોર્ડરનો ઉપયોગ ઉદાહરણ સહિત સમજાવો.
- (૬) વાણિજ્ય શિક્ષણમાં પ્રવચન પદ્ધતિના લાભાલાભ જણાવો.
- (૭) વાણિજ્ય શિક્ષણમાં ક્ષેત્ર કાર્યનું મહત્ત્વ સમજાવો.
- ૨ (અ) વાણિજ્ય શિક્ષણમાં કોઈ પણ એકમ શીખવવા માટે પ્રોજેક્ટ પદ્ધતિનો ૮
ઉપયોગ ઉદાહરણ સહિત રૂપરેખા આપો.
- (બ) વાણિજ્ય શિક્ષણના હાલના ધો. ૧૧/૧૨ના વાણિજ્યના પાઠ્યપુસ્તકની ૮
આદર્શ પાઠ્યપુસ્તકોનાં લક્ષણોના આધારે સમીક્ષા કરો.

અથવા

- ૨ નીચેના પ્રશ્નના મુદ્દાસર ઉત્તર આપો : ૧૬
- (૧) વાણિજ્ય શિક્ષણના ધો. ૧૧ના એકમ પર આધારિત અનાત્મલક્ષી ચાર
કસોટીઓ બનાવો.
- (૨) વાણિજ્ય ખંડની રચના અને સજાવટનાં સાધનો જણાવો.
- (૩) વાણિજ્ય શિક્ષણનું વ્યક્તિગત મહત્ત્વ જણાવો.
- (૪) પાઠ આયોજન અને એકમ આયોજન વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરો.

૩ નીચેના પ્રશ્નના ઉત્તરો આપો :

૧૦

- (૧) વાણિજ્ય શિક્ષણમાં ઉપયોગી ચાર સંદર્ભ પુસ્તકોની યાદી આપો.
- (૨) બહુ રાષ્ટ્રીય કંપની, ઉદ્યોગ, રાષ્ટ્રીય આવક, ખાનગી સાહસ - ઉપરોક્ત શબ્દનો અર્થ/વ્યાખ્યા આપો.
- (૩) વાણિજ્ય શિક્ષકના મહત્વના ચાર ગુણો અને કૌશલ્યો જણાવો.
- (૪) પ્રશ્ન પ્રવિધિનો વર્ગ શિક્ષણમાં બે ઉપયોગ જણાવો.

ENGLISH VERSION

[H] (14) : Commerce Method

1 Answer in brief any **four** of the following each answer **24**
should be in about **100** words :

- (a) Explain the meaning of 'commerce' trade and Business.
- (b) State the four aims of teaching of commerce.
- (c) Explain the corelation between economics and commerce.
- (d) State the co-curricular activity of teaching of commerce.
- (e) Explain with illustration use of tape-recorder in teaching of commerce.
- (f) State the advantages and disadvantages of lecturer method in teaching of commerce.
- (g) Explain the importance of field-work in teaching of commerce.

- 2** (a) Give an outline of yours planning to teach any one unit of commerce by using the project method. **8**
- (b) Evaluate the text-book of commerce Std. XI and XII keeping in mind the criteria of good text-book. **8**

OR

2 Answer the following questions : **16**

- (1) Construct four objective type tests on the unit of Std. XI of commerce.
- (2) State the construction of commerce-room and give the list of teaching aids of commerce-room.
- (3) Explain the individual importance of the commerce teaching.
- (4) Clarify the different between the lesson planning and unit planning.

3 Answer the following questions : **10**

- (1) State the names and necessary details of four reference books useful in the teaching of commerce.
- (2) Define the following terms of commerce
 - (1) Multi National Company
 - (2) Industry
 - (3) National Income
 - (4) Private Sector.
- (3) State the four importance qualities and skills of commerce teacher.
- (4) Give a list of main documents association of company.
- (5) State the use of questioning technique in class room teaching.

[II] (15) : Elements of Accountancy Method

- ૧ નીચેનામાંથી ગમે તે ચાર પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર આપો : ૨૪
- (અ) નામા પદ્ધતિ શિક્ષણનું મહત્ત્વ સમજાવો.
- (બ) નામા પદ્ધતિના શિક્ષણમાં કયન પદ્ધતિનો અસરકારક ઉપયોગ કેવી રીતે કરશો ?
- (ક) નામા પદ્ધતિના ધોરણ ૧૧ના સ્વાધ્યાય પદ્ધતિ શી શીખવી શકાય તેના એકમો જણાવો. સ્વાધ્યાય પદ્ધતિની મર્યાદાઓ કઈ છે તે જણાવો.
- (ડ) નામા પદ્ધતિ શિક્ષણમાં પ્રોજેક્ટ પદ્ધતિના ગુણદોષ જણાવો.
- (ઈ) નામા પદ્ધતિનો ગણિત અને વાણિજ્ય સાથે અનુબંધ કેવી રીતે સ્થાપશો ?
- (ફ) નામા પદ્ધતિના શિક્ષક માટે તાલીમ અને સેવાકાલીન તાલીમનું મહત્ત્વ સમજાવો.
- (ગ) નામા પદ્ધતિમાં શીખવવામાં ઉપયોગી એવા બે પ્રકારના ચાર્ટનાં ઉદાહરણો આપી ચાર્ટનું મહત્ત્વ જણાવો.
- ૨ (અ) 'બેન્ક સિલકમેળ' એકમ શીખવવા માટેનું પાઠ આયોજન નીચેના ૮ મુદ્દાઓને અનુલક્ષીને તૈયાર કરો :
- (૧) વિશિષ્ટ હેતુઓ
- (૨) શૈ. મુદ્દા
- (૩) શિક્ષકની શીખવવાની પદ્ધતિ અને પ્રવૃત્તિ
- (૪) મૂલ્યાંકન.
- (બ) 'નામા પદ્ધતિ'નું આદર્શ પાઠ્યપુસ્તક કેવું હોવું જોઈએ ? તેના સંદર્ભમાં ૮ વર્તમાન ધો. ૧૨ના નામા પદ્ધતિના પાઠ્યપુસ્તકની સમીક્ષા કરો.

અથવા

- ૨ નીચેના પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર આપો : ૧૬
- (૧) સ્થાનિક સર્વેક્ષણથી 'દેશીનામું' શીખવવા માટેની રૂપરેખા આપો.
- (૨) નામા પદ્ધતિ શિક્ષણમાં એકમ આયોજનનું મહત્ત્વ સ્પષ્ટ કરો.
- (૩) ટૂંક નોંધ લખો :
- (૧) નામા મંડળ, (૨) નામાનો ખંડ.
- (૪) નામા પદ્ધતિ શિક્ષણમાં 'સ્પષ્ટીકરણ કૌશલ્ય' કેળવવા માટેનું પાઠ આયોજન આપો.
- ૩ નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર આપો : ૧૦
- (૧) નામા પદ્ધતિ શિક્ષણમાં ઉપયોગી હોય એવા બે સામયિકોની સંપૂર્ણ વિગતો આપો.
- (૨) 'ભાગીદારીના હિસાબો' શીખવવા માટેની કા. પા. નોંધ તૈયાર કરો.
- (૩) નામાના શિક્ષકની વ્યવસાયિક ક્ષમતા વધારવા માટેનાં ચાર અસરકારક સૂચનો આપો.
- (૪) નામા પદ્ધતિ શિક્ષણમાં 'નિગમન અભિગમ' એટલે શું ?
- (૫) 'ઘસારો' એકમ પર આધારિક જોડકા કસોટી તૈયાર કરો.

ENGLISH VERSION

[I] (15) : Elements of Accountancy Method

- 1 Answer any **four** of the following questions : 24
- (a) Explain the importance of the teaching accountancy.
- (b) How will you use lecture method effectively in teaching accountancy.
- (c) State the units of accountancy for Std. XI, which can be taught through assignment method. State limitations of assignment method.

- (d) Mention the merit and demerits of project method in teaching of accountancy.
- (e) How will you establish the corelation of accountancy with mathematics and commerce.
- (f) Explain the importance of training and inservice training for the teacher of accountancy.
- (g) Give the illustration for any two type of charts useful in teaching accountancy. State the importancy of charts.

- 2** (a) Prepare the lesson plan considering following points **8**
to teach unit of 'Bank Reconliation' :
- (1) Specific objectives
 - (2) Teaching points
 - (3) Teaching method and activities of teacher
 - (4) Evaluation.
- (b) How should be an ideal text-book of accountancy in **8**
reference to that critisive the present text-book of
accountancy for Std. XII.

OR

- 2** Answer to the point of the following questions : **16**
- (1) Give the outline to teach Deshi Nama System by Local Survey.
 - (2) Explain the importance of unit plan in teaching of accountancy.
 - (3) Write short note :
 - (1) Accountancy club, (2) Accountancy room.
 - (4) Give the lesson plan to develop the 'Skill of Explanation' in teaching of Accountancy.

3 Answer the following questions :

10

- (1) Give the complete details of two magazines useful in teaching accountancy.
- (2) Prepare B. B. Work summary to teach 'Partnership Accounts'.
- (3) Give four suggestions to increase professional competency of Accountancy teacher.
- (4) What is meaning of 'deductive approach' in teaching accountancy.
- (5) Prepare 'Match Test' depending the unit of 'Depreciation'.

[J] (25) : Social Studies Method

૧ નીચેનામાંથી કોઈ પણ ચાર પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો :

૨૪

- (ક) સમાજવિદ્યાના શિક્ષક પાસેથી કયા પ્રકારનાં વલણો અને દૃષ્ટિકોણની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે ?
- (ખ) સમાજવિદ્યાના આદર્શ પ્રશ્નપત્રની રચના કરવા માટે કઈ કઈ બાબતો ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ ? કોઈ પણ છ મુદ્દા જણાવો.
- (ગ) નકશા અને પૃથ્વીના ગોળાના પ્રકારોનાં ફક્ત નામ જણાવો અને સમાજવિદ્યા શિક્ષણમાં બંને ઉપકરણોના ઉપયોગની અગત્ય સ્પષ્ટ કરો.
- (ઘ) સમાજવિદ્યા ખંડના વિવિધ શૈક્ષણિક ઉપયોગો સમજાવો.
- (ચ) શાળાઓમાં કરેલ એકમ પાઠના શિક્ષણ કાર્ય માટે તમે તૈયાર કરેલ એકમ પાઠ આયોજનના એકમ-શીર્ષક, પેટા એકમો અને તાસ વિભાજન, અધ્યાપન પદ્ધતિઓ અને શૈક્ષણિક ઉપકરણોની રૂપરેખા જણાવો.

- (છ) સમાજવિદ્યાની આધુનિક સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરી, તેનું અભ્યાસક્ષેત્ર (Scope) જણાવો.
- (જ) સમાજવિદ્યાના શિક્ષણ કાર્ય માટે શૈક્ષણિક સાધનોની પસંદગીમાં કઈ કઈ કાળજી રાખશો ?
- ૨ (અ) અનુબંધ એટલે શું ? વર્ગશિક્ષણ દરમિયાન સમાજવિદ્યાનો ઇતિહાસ, ભૂગોળ અને વિજ્ઞાન સાથેનો અનુબંધ દર્શાવતાં ઉદાહરણોની વિગતે ચર્ચા કરો. ૮
- (બ) શાળામાં યોજવાના સમાજવિદ્યાવિષયક પ્રદર્શન માટે નીચેના મુદ્દાઓની ચર્ચા કરો : ૮
- (૧) પૂર્વ તૈયારી
- (૨) ગોઠવણી
- (૩) વિદ્યાર્થીઓની સહભાગિતા.

અથવા

- ૨ નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર આપો :
- (અ) માધ્યમિક કક્ષાએ સમાજવિદ્યા શિક્ષણનું મહત્વ દર્શાવતા બે મુદ્દાઓ સ્પષ્ટ કરો. ૪
- (બ) “આજે વિશ્વ ત્રીજા સંભવિત વિશ્વ યુદ્ધના સંકટનો સામનો કરી રહ્યું છે, ત્યારે આંતરરાષ્ટ્રીય સમજના વિકાસનું ધ્યેય માત્ર સમાજવિદ્યાના શિક્ષણ દ્વારા જ સિદ્ધ થઈ શકે.” પ્રસ્તુત વિધાન સાથેની તમારી સંમતિ કે અસંમતિ દર્શાવતી ચાર દલીલો રજૂ કરો. ૪
- (ક) ધોરણ ૮ના સમાજવિદ્યાના વર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકની બે વિશેષતાઓ અને બે મર્યાદાઓ જણાવો. ૪
- (ડ) ધોરણ ૮ના સમાજવિદ્યાના કોઈ એક એકમ પર બે બહુ વિકલ્પ પ્રકારના કસોટી પ્રશ્નોની સૂચના સહિત રચના કરો. ૪

- ૩ નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર આપો : ૧૦
- (ક) નકશાની વ્યાખ્યા આપી, નકશામાં વપરાતાં કોઈ પણ ચાર પ્રમાણિત ચિહ્નો નામ સાથે જણાવો.
- (ખ) સમાજવિદ્યામાં વિદ્યાર્થીઓને આપી શકાય તેવાં ચાર ક્ષેત્ર કાર્યો અથવા સર્વેક્ષણ કાર્યોની યાદી જણાવો.
- (ગ) શિક્ષક હાથપોથીની શિક્ષક માટે અગત્ય દર્શાવતા ચાર મુદ્દા નોંધો.
- (ઘ) સમાજવિદ્યા શિક્ષણ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓમાં ક્યાં ક્યાં ચાર કૌશલ્યો વિકસાવી શકાય ?
- (ચ) માધ્યમિક શાળા કક્ષાએ વર્ગશિક્ષણમાં આધાર પદ્ધતિના અમલીકરણમાં શિક્ષકને પડતી ચાર મુશ્કેલીઓ નોંધો.

ENGLISH VERSION

[J] (25) : Social Studies Method

- 1 Attempt any **four** of the following questions : 24
- (a) What types of Attitudes and outlook are expected from the teacher of Social-Studies.
- (b) What points should be kept in mind at the time of preparing an ideal question-paper of Social Studies ? Explain any six points.
- (c) Name only the types of the Maps and the Globes of Earth and indicate the significance of these two teaching aids for the teaching of the subject.
- (d) Explain the various uses of the Social Studies Room.
- (e) Present an outline stating the points in relation to the Unit Plan, the Unit Title, Sub-units, Period analysis teaching methods and the teaching aids of your, 'Unit Planning's' teaching work done in school.

- (f) Explaining the Modern concept of Social Studies state its scope.
- (g) What care would you take while selecting the teaching aids for the teaching of Social Studies ?
- 2** (a) What is correlation ? Discuss in detail with support of an example on each describing the co-relation of Social Studies with History, Geography and Science. **8**
- (b) Discuss the following points of Social Studies Exhibition that is to be organised at school : **8**
- (1) Preparation
 - (2) Installation or Arrangement
 - (3) Pupil's Participation.

OR

- 2** Answer the following questions in brief :
- (a) Explain two points stating the importance of teaching of Social Studies at the secondary school level. **4**
- (b) "While the world today is probably facing the crisis of the Third World War, only the teaching of Social Studies can achieve the Aim of International Understanding." State your four arguments in favour or disfavour of the said statement. **4**
- (c) State two characteristics and two limitations of the present Social Studies text-book of Std. IX. **4**
- (d) Frame two Multiple choice test items on any one unit of Std. VIII. **4**

3 Write the answers as directed :

10

- (a) Give the definition of the Map and state any four prescribed signs (symbols) used in maps alongwith their names.
- (b) Enlist any four activities that can be assigned to pupils for field works or doing surveys.
- (c) State four points expressing the significance of Teachers' Hand-Book on the part of the teacher.
- (d) Which four skills can be developed in pupils through the teaching of Social Studies ?
- (e) Enlist four difficulties faced by the teacher in adopting the Source-Method at the secondary stage.
